

Bijeenkomst 50 jaar Marokkaanse immigratie

17 april 2019, Tropenmuseum Amsterdam

Door de Voorzitter van de Tweede Kamer, Khadija Arib

Dames en heren,

Wat een eer om hier te mogen spreken.

En wat een mooie plek om dat hier te doen.

In het Tropenmuseum dat andere culturen en hun geschiedenis vertelt.

Aan de hand van sieraren, muziekinstrumenten, wapens, kruiken, documenten, kunstvoorwerpen, noem maar op.

Objecten die het verre en het verleden tot leven brengen.

Omdat ze onze ogen, oren en hart aanspreken.

Elk object verwijst naar een klein, uniek verhaal.

Die samen één, groot verhaal vertellen.

Deze bijeenkomst, vandaag, staat óók in het teken van geschiedenis.

Geschiedenis van Marokkaanse migratie in Nederland.

Die twee culturen bij elkaar bracht.

Met het wervingsverdrag uit 1969 als symbolische geboortacte, vertellen ook wij elkaar deze dagen talloze kleine verhalen.

Over die eerste periode.

Om samen die grote geschiedenis van aankomst, te kunnen 'hértellen'.

Ik vertel eerst over mijn eigen, unieke verhaal van aankomst.

Daarna leg ik uit waarom ik het zo noem: 'hértellen'.

Ik was 15 toen ik vertrok uit Casablanca.

Waar ik woonde, met mijn moeder en mijn oma.

Mijn vader woonde apart, ook al vóórdat hij naar Nederland vertrok.

Dat was niet gebruikelijk in die tijd.

Maar wel in de familie van mijn moeder.

Ik kom uit een geslacht van sterke, eigenzinnige vrouwen ;-)

Mijn vaders verhaal is sowieso wat ongebruikelijk.

Hij had niet naar Nederland hóeven emigreren als hij zijn erfenis - als zoon van een grootgrondbezitter - goed had beheerd.

Maar hij was een vrijbouter en had zijn geld uitgegeven aan drank en vrouwen.

Om gezichtsverlies te voorkomen, ging hij in op het aanbod van zijn neef - die hem een arbeidscontract bij een wasserij aanbood.

En kwam hij als gastarbeider naar Nederland.

Mijn vader woonde al een paar jaar in een Rotterdams pension, toen mijn moeder en ik overkwamen.

We verhuisden naar een portiekwoning in de Agniese buurt.

Opeens woonden we grotendeels bínnen vier muren, mét z'n drieën, in een klein huis.

Dat was ik niet gewend.

Wat miste ik Marokko.

Ik miste de geuren, kleuren en geluiden.

Het leven op straat, eindeloos praten met mijn vriendinnen.

Een vriendin van mijn middelbare school in Casablanca had gezegd dat ik geluk had: ik kon gaan studeren.

Maar zo voelde ik dat toen helemaal niet.

Ook bij míjn verhaal hoort een object, dat het tot leven brengt.

Geen tajine, geen theepot.

Geen sieraad of document.

Maar een cassettebandje.

Ik heb gezocht en gezocht, maar ik kon het niet vinden.

U moet maar van mij aannemen dat ik het nog ergens heb liggen...

Cassettebandjes waren onze enige life-line met de achtergebleven oma's, tantes, ooms, neven en nichten en vrienden - telefoon was toen nog een luxe.

Als iemand naar Marokko ging, gaven wij een ingesproken cassettebandje mee.

En als er iemand terugkwam nam die weer een bandje mee voor ons.

De meegebrachte bandjes lieten de thuisblijvers aan het woord, inclusief allerlei geluiden op de achtergrond.

Schreeuwende kinderen, toeterende auto's en zelfs gebedel.

Soms hoorde je tijdens het verhaal iemand aankloppen.

Er werd dan niet op het knopje 'pauze' gedrukt, maar het hele verhaal van de bezoeker werd gewoon ook opgenomen.

Aangezien er in Marokko uitgebreid gegroet wordt, kwam het voor dat het bandje ineens gestopt werd omdat het vol was.

Zo ontvingen wij regelmatig halve verhalen van mijn oma, tantes, ooms, neven en nichtjes.

Maar ik koesterde ze.

Ze brachten me voor even terug in Casablanca.

Toch vond ik gaandeweg mijn draai in Nederland.

Eerst door erop uit te gaan.

Op bezoek te gaan bij gezinnen in de buurt, en vriendschappen te sluiten.

Later ging ik vrijwilligerswerk doen, tolken, mensen helpen met formulieren invullen.

En via het welzijnswerk kon ik daar ook mijn baan van maken.

Ik werd ook lid van een linkse beweging die opkwam voor gelijke rechten van migranten.

En langs die weg kon ik ook opklimmen in het onderwijs.

Van de sociale academie naar de universiteit.

En zo raakte ik ook betrokken bij de politiek.

Na jarenlang Kamerlid te zijn geweest, ben ik nu Voorzitter van de Tweede Kamer.

Ik hou nog steeds enorm van Marokko.

Ik ga er minstens twee keer per jaar naartoe.

Maar Nederland is het land dat mij de kansen gaf om te worden wie ik nu ben.

Het land ook, dat me de vrijheid gaf om op te staan tegen onrechtvaardigheid.

Zoals de ongelijkwaardige positie van migrantenvrouwen, waar ik mij als politica jarenlang voor heb ingezet.

Heimwee maakte plaats voor nieuwsgierigheid, openheid naar anderen - zoals ik dat van mijn ouders had geleerd.

Het lukte mij om me in te vechten in een nieuwe samenleving.

Waarvan ik de waarden en normen volledig omarm.

En in Nederland zijn mijn kinderen opgegroeid, ze hebben mooie carrières gemaakt.

Ik ben trots op ze.

Het cassettebandje brengt mijn eigen, unieke verhaal tot leven.

En zo zijn er vele cassettebandjes geweest met vele persoonlijke verhalen, die elk een ander stukje van de geschiedenis vertelden.

Nadia Bouras schreef erover in haar boek ‘Marokkanen in Nederland - de pioniers vertellen’:

“De stemmen van Marokkaanse migranten en hun achtergebleven familieleden zijn eindeloos heen en weer gegaan over de Middellandse zee.

De bandjes werden net zo lang opnieuw gebruikt en op recorders in Nederland en Marokko afgespeeld, tot ze zo ongeveer tot stof vergingen.

Voor zover bekend zijn er geen authentieke bandjes uit de beginjaren bewaard gebleven. De stemmen van de jaren zestig en zeventig zijn langzaam vervaagd en vervangen door die uit de jaren tachtig.”

Daarin zit een in feite een oproep verborgen.

Het arbeidsverdrag neemt ons mee terug naar de tijd waarin onze vaders en grootvaders het land verlieten om in Europa te gaan werken.

Bij Nederlandse bedrijven als Verkade, de Hoogovens, en de Staatsmijnen (in hun laatste fase) die stonden te springen om arbeiders.

Er waren grote tekorten vanwege de verbeterde scholingsmogelijkheden in Nederland en vanwege de invoering van de vijfdaagse werkweek.

En gastarbeiders uit Marokko sprongen in dat gat.

Jonge kerels, in de bloei van hun leven.

Krachtig en energiek, sterk en avontuurlijk.

Ze kwamen om het materieel beter te krijgen.

Een onbekende toekomst tegemoet.

Maar wetend dat ze gewild waren.

Onze vaders en grootvaders konden meer geld verdienen dan ze in eigen land kregen.

Ook al moesten ze daar snoeihard voor werken.

Zes, zeven dagen per week soms - sommigen onderhielden daar hele families en schoonfamilies van.

En ondertussen waren ze voor Nederland als de deltawerken: ze voorkwamen dat onze toenmalige economie onder water kwam te staan.

In een bekende documentaire over de beschuitfabriek van Hooijmeijers zegt toenmalige directeur Van Bergeijk het letterlijk: 'als die mensen toen niet zo hard voor ons gewerkt hadden, was de fabriek zeker op de fles gegaan'.

Het document uit 1969 leek een gouden deal.

Men profiteerde van elkaar zolang het om werk ging.

In de beste gevallen zorgden de bedrijven, namens de overheid, voor kost en inwoning.

Investeren in het leren van de Nederlandse taal en cultuur, hoorde daar niet bij.

Want het verbond was tijdelijk.

Dat werd een probleem toen de fabrieksdeuren, begin jaren tachtig, definitief dichtgingen.

Het was crisis.

En de gastarbeiders kwamen massaal op straat te staan.

Ondertussen waren de vrouwen en kinderen overgekomen.

En zo werd terugkeren in betere welstand - die ene kant van de deal - voor velen een droom die niet uitkwam.

Er is veel geschreven over de problemen die ontstonden door werkeloosheid in de gezinnen, over het haperende integratiebeleid van de overheid en de gescheiden werelden als gevolg daarvan.

Ook ik heb er in mijn boek 'Couscous op zondag' uitgebreid aandacht aan besteed. Dat moet ook: die verhalen horen bij de geschiedenis van 50 jaar Marokkaanse migratie.

Door die problemen te onderkennen, konden en kunnen we ervan leren.

Maar door alle aandacht die de afgelopen jaren naar die latere periode is uitgegaan, is er - net zoals bij de cassettebandjes - over die vroegste geschiedenis heen gespoeld.

Van de periode van aankomst en vroeg verblijf zijn clichébeelden ontstaan.

Romantische, té nostalgische beelden.

Of juist beelden waarbij de eerste generatie als slachtoffers worden gezien.

Beide beelden voldoen niet aan de werkelijkheid.

Ja, er waren pandjesbazen die de pensions volstouwden met veel te veel arbeiders op een te kleine ruimte.

Maar er waren ook bedrijven die een hotel opkochten en Marokkaanse koks inhuurden.

Ja, er waren werkgevers die hun personeel zeer slecht behandelden.

Zoals bij mijn vader het geval was - zijn voormalige werkgever stuurde mij er onlangs zelfs nog een brief over, waarin hij zijn excuses aanbood.

Maar er waren ook ondernemers die hun Marokkaanse personeel stimuleerden zich intern te scholen.

Er waren Nederlanders die argwanend naar vreemdelingen keken.

Maar er waren ook heel veel Nederlanders die in die begintijd klaarstonden om te helpen.

Niet alleen de kerken of publieke instanties.

Ook burens en collega's.

Gastarbeiders kwamen ook voor zichzelf op.

Er was werk in overvloed - dus als het je ergens niet beviel kon je ook van werkgever wisselen.

Sommigen organiseerden zichzelf.

Het waren geen slachtoffers, het waren pioniers.

Wegbereiders.

Het wordt tijd om hen - om u - te eren.

Als onze vaders en grootvaders, onze moeders en grootmoeders, niet zo hard hadden gebouwd aan de onderkant van Nederland, hadden wij nooit verder kunnen bouwen aan de bóvenkant van dit land.

Fadoua en Tofik, Abdelkarim en Fatima, Malika, Nadia en ik.

En al die ándere nazaten van Marokkaanse Nederlanders die zich in het zweet hebben gewerkt.

Ook al waren ook wij geen zondagskinderen, ook al moesten we vooroordelen overwinnen, ook al waren we vaak in álles de eerste: op de schouders van de eerste generatie migranten konden en kunnen wij verder kijken: de toekomst in.

50 jaar Marokkaanse migratie vieren, is een aanknopingspunt om die vroege verhalen weer op te diepen.

Om ze, in ál hun verscheidenheid, te laten horen.

Dat doen we door ze een podium te geven.

Hier tijdens deze bijeenkomst, vanuit de Gemeente.

Via de Reizende fototentoonstelling, georganiseerd door de mensen van Atlas.

Door Rose Stories, dat samen met Instituut voor Beeld en Geluid research doet naar de aankomstgeschiedenis.

Zodat ze sámen, het gróte verhaal over de vroege geschiedenis van 50 jaar

Marokkaanse migratie, kunnen 'hértellen'.

Aan álle Nederlanders.

Omdat het een gedeelde geschiedenis is.

Niet een geschiedenis van wij tegenover zij.

Maar van óns.

Nederlanders met welke achtergrond dan ook.